

Eva Kocuvan

IZKUŠNJE MUZEJSKEGA PEDAGOGA
V NARODNEM MUZEJU

Referat na 24. zborovanju slovenskih zgodovinarjev na Ptuj od 28. do 30. septembra 1988.

Izhodišča. Muzej je shramba informacij. Zato mora delovati v smislu informiranja in komuniciranja. Privabljanje širokega kroga obiskovalcev, izobraževanje posameznikov in skupin, spodbujanje h kritičnemu mišljenju ter pri šolarjih k lastni ustvarjalnosti so trije temeljni cilji muzejske pedagogike. Če se želimo tem ciljem vsaj približati, kaj šele doseči jih, potrebujemo: — ustrezne razstavne prostore z razstavami, oblikovanimi po didaktičnih principih, — učne pripomočke in učne prostore, — informativni material kot so delovni listi za šoloobvezne otroke in mladino, informativne liste in priročnike za učitelje z osnovnimi podatki o muzejskih zbirkah itd. Enako pomembno je seveda tudi izobraževanje odraslih, s katerim pri nas nismo niti začeli. O tem bo potrebno spregovoriti na drugem mestu. Predmet tega zapisa so iztočnice, problemi ter izkušnje muzejskega pedagoga z osnovno in srednješolsko mladino.*

Vzgojno-izobraževalna vloga. Muzejsko izobraževanje mora vključevati vse aspekte muzejskega dela, obravnavati mora muzej kot celoto in se ne sme omejevali le na razstavljen predmet. Le prilagoditev osnovnih konceptov komunikacijske teorije, strategije kulturnega razvoja in vodenja nas lahko pripelje do zaželenega cilja — **do muzeja kot pomembne izobraževalne ustanove.** Nalogo muzejskega izobraževalca — edukatorja — moremo splošno označiti kot vzgajanje in spoznavanje z naravno in kulturno dediščino. S tem obiskovalcu omogočimo razumevanje dotične razstave, razstavljenega predmeta, primerjavo z lastno življenjsko situacijo ali pa uporabo muzejske izkušnje za lastni osebni razvoj. Vzgoja obiskovalcev je tako kulturno poslanstvo muzejev. Pripovedovati o preteklosti še ne pomeni vzgajati, seznaniti se o nečem ni isto kot imeti odnos do nečesa. Zato je vzpostavitev tesnejših medsebojnih stikov primarna naloga vsake šole in vsakega muzeja. Tu smo danes še na samem začetku. Muzeju moramo oblikovati privlačne načine komuniciranja z muzejsko publiko. In začeti moramo že z najmlajšimi, kar je zelo pomembno za vzgojo, kasnejših rednih muzejskih obiskovalcev. Prvi stik z muzejem ponavadi organizira šola, ki je in bo vedno važen partner vsakega muzeja. Vendar pa — **izobraževalne aktivnosti v muzejih ne moremo pojmovati le kot servis za šole!** Klasično šolsko učenje ne sme prevladovati nad splošno neformalnim načinom spoznavanja v muzejih. Tu naj bi si šoloobvezna in srednješolska mladina ogledovala tiste razstave, ki dopolnjujejo in konkretizirajo v šoli obravnavane teme. Temu se muzej lahko odzove na različne načine: — s poljudnimi publikacijami, — z dobrimi vodstvi, — z delovnimi listi za šolarje in mladino — ipd. V komunikacijah s publiko so muzeji pri nas obtičali na mrtvi točki. Vzrokov je več, med njimi so gotovo tudi premajhen posluš pri izbiri in postavitvi razstav ter urejene stalne muzejske zbirke. Menim, da je bistvo problema kvaliteta razstav. Koncept prezentacije muzejskih tem bi moral biti naraven in življenjski. Skladno s potrebami vzgojno-izobraževalnih prijemov bi morala slediti tudi uporaba v svetu že ustaljene avdiovizualne tehnike ter sicer splošna opremljenost muzeja.

* Gradivo posveta: Vzgojno-izobraževalna vloga muzejev in galerij danes, ARGO. (Ljubljana) XXV/1986, str. 5—111.

Delo s šolami ob razstavah Narodnega muzeja v letih 1986 do 1988

Klasično vodstvo je še vedno najpogostejši stik med obiskovalci in muzejem — to je način, ko obiskovalce skozi razstavo z razlago ob predmetih popelje kustos. Predvsem pri šolarjih naj bi pasivnost pri vodstvu zamenjal pogovor s kustosom (— pedagogom). Zavedati se moramo, da je vsaka skupina nekaj enkratnega in neponovljivega ter da je dobro vodstvo tudi vzpodbuda za nadaljnje muzejske obiske. Vodstva v obliki pogovora skušamo vpeljevati pri šolskih obiskih naše stalne zbirke (trenutno arheološka prazgodovinska obdobja) ter pri ogledih občasnih razstav. Z redkimi izjemami so obiskovalci še vedno rajši pasivni poslušalci. Izjeme so predvsem šolarji četrtil in šestih razredov osnovnih šol, ki v povezavi z učnim programom obiskujejo prazgodovinsko zbirko. Mnogokrat so to prave muzejske ure, dialog med kustosom-pedagogom in učenci, kjer lahko nekatere originalne arheološke predmete tudi otipajo.¹

Pri občnih razstavah se soočamo z dvema pomembnima faktorjema: 1. z omejenim časom (tako s šolskimi skupinami prenatrpanimi meseci — maj, junij, september in oktober — kot s skromno odmerjenim časom — 15 do 20 minut —, namenjenim samemu ogledu razstave) in 2. s številnimi šolskimi skupinami (v posamezni skupini je do 40 šolarjev oziroma dijakov, čeprav je idealno število med 15 in 20). Velik problem predstavljajo številni šolski obiski ob naravoslovnih in kulturnih dnevih (določa jih Zavod za šolstvo), zreducirani na en sam dan v letu, ko pride v muzej cela šola. Verjetno se vsi zavedamo, da je rezultat takšnih muzejskih obiskov zgolj izpeljana formalnost. V zadnjih dveh letih je imel Narodni muzej dve odmevni občasni razstavi: — **»Slovenci v 16. stoletju«** (ob 400-letnici Trubarjeve smrti je muzej nazorno predstavil slovensko reformacijo, humanizem, renesanso in ključne zgodovinske dogodke) in — **»Bronasta doba na Slovenskem«** (didaktična razstava o naši deželi pred 3000 leti, ki naj bi popestrila klišejske predstave o prazgodovini slovenskega ozemlja, npr. z maketo hiše v naravni velikosti). Za obe razstavi beležimo velik obisk šolarjev in dijakov, tudi do 2000 obiskovalcev na dan. Vodstva za številne šolske skupine smo bili zmožni izpeljati s solidno organizacijo (predhodna najava šolskih skupin) ter s pomočjo študentov — vodičev. Kako drugačna je realnost od želje, izrečene na začetku zapisa: muzej ne more biti le servis za šole! In vendar, pokazala se je tudi dobra stran množičnih vseslovenskih šolskih muzejskih obiskov: pri naslednjih razstavah Narodnega muzeja, ki sicer niso bile postavljene po didaktičnih principih in so bile tako nezanimive za šole, smo s kvaliteto razstav **»Slovenci v 16. stoletju«** in **»Bronasta doba na Slovenskem«** ter dobrimi vodstvi obdržali stike z mnogimi učitelji in šolami, vsaj ljubljanskimi. Tako je muzej svoj trenutek vendarle izkoristil. Žal pa moram zapisati, da smo danes te težko pridobljene stike večinoma zapravili z neurejenostjo stalnih zbirk zaradi prenove muzejske stavbe, s pomanjkanjem didaktičnih občasnih razstav in drugim, kar je vse osnova vsakega pedagoškega dela!

Pri iskanju oblik aktivnega sodelovanja s šoloobveznimi otroki so muzeji omejeni, tako prostorsko kot kadrovske. Oviro predstavljajo tudi finančna sredstva, ki jih v te namene, kljub potrebam in zahtevam, muzeji ne namenjajo. Eden od atraktivnih približevanj muzejev otrokom je igra. Živahne medsebojne stike, ki spodbujajo kreativnost pri vrstnikih, dosežemo z aktivnim udeleževanjem otrok v muzejih. Za predšolske otroke smo za razstavo **»Bronasta doba na Slovenskem«** skupaj s čarovnikom pripravili sprehod skozi razstavo. Otroci so se med čarovnijami spoznavali s predmeti in življenjem v prazgodovini. Tudi risanje je lahko zelo privlačna oblika za šolarje, predvsem zaradi

¹ Gre za tiste arheološke predmete, ki so brez najdiščnih podatkov in brez vrednosti za arheološko znanost. Predmet je za novo ustanovljeno »pedagoško zbirko« odstopil Arheološki oddenek Narodnega muzeja.

*Razstava »Antični portret v Jugoslaviji«, Narodni muzej v Ljubljani, februar 1988:
šolarji pri risanju portretov*

otroškega veselja do likovnega ustvarjanja. In ne pozabimo — pri tem je potrebno natančno opazovanje predmeta. Risanje smo letos vpeljali ob razstavi »Antični portret v Jugoslaviji« in uspeh ni izostal. Naj navedem nekaj mnenj šolarjev sedmega razreda osnovne šole »Bratstvo in enotnost iz Kranja:² »To je edin muzej, kar jih poznamo, da ni dolgočasen!« »Razstava mi je bila zelo všeč. Bila je zanimiva, najbolj pa mi je bilo všeč, ker ni bila dolgočasna.« »Tudi meni je bila razstava všeč zato, ker ni bila dolgočasna. Rada bi, da bi še kdaj prišla obiskat ta prelepi muzej.«

Muzeji so torej predvsem dolgočasni in menim, da ne samo za otroke. Aktivne oblike v muzejih (npr. risanje) so tako prava pot, tudi za naše nadaljnje pedagoško delo. Pri risanju antičnih portretov na naši razstavi (muzej je ponudil risalne bloke in svinčnike) je bil odziv otrok nepričakovan. Njihovo navdušenje se je odražalo v sproščenem obnašanju (sedenje in ležanje na tleh), medsebojni izmenjavi mnenj in zapažanj, dolžini obiska (tudi po dve uri in več) ipd. V času razstave so bile risbe vseskozi razstavljene na panojih v avli muzeja, kamor je otroke njihova radovednost prignala tudi izven šolskega pouka. Dodatno stimulacijo so predstavljale nagrade — kopije razstavljenih portretov —, ki smo jih ob zaključku razstave podelili avtorjem treh najboljših risb. Reakcije učiteljev na risanje v muzeju so bile različne, od odobravanja likovnih in drugih, predvsem mlajših pedagogov, do tistih, ki menijo, da so muzejski obiski še vedno samo nadomestne šolske ure. Zgodilo se je celo, da je učiteljica otroke na silo odpeljala z razstave, češ, da smo v muzeju neresni. Izobraževanje

² Mnenja o razstavi »Antični portret v Jugoslaviji« so šolarji zapisali v knjigo obiskovalcev Narodnega muzeja. Posamezne besede je podčrtal pisec članka.

TABELARNI PRIKAZ RAZSTAV NARODNEGA MUZEJA LJUBLJANA V LETIH 1986—1988 (osnovni podatki)
 (opomba: število, procenti obiskovalcev so zaokroženi; šolska skupina = cca. 30 oseb; vodiči — študentje samo v šolskih mesecih)

NASLOV RAZSTAVE	ČAS TRAJANJA	VODSTVA	ŠOLSKE SKUPINE				SKUPNO ŠTEVILO VODSTEV	ST. ŠOLSKE MLADINE	%	CELOTNO ŠTEVILO OBISKOVAL.
			ljubl. osnovne šole	ostale osnovne šole	ljubl. srednje šole	ostale srednje šole				
Slovenci v 16. stoletju	junij—oktober 1986	3 vodiči in kustos-pedagog 10 ^h —18 ^h	191	205	336	113	845	25.400	75	34.000
Idoli — zgodnje podobe bogov in žrtveni darovi	november, december 1986	1 vodič in kustos-pedagog 10 ^h —18 ^h	16	8	70	17	111	3.400	54	6.300
Zakladi, pričevanja Ptuja in Ormoža	februar 1987	1 vodič in kustos-pedagog 10 ^h —18 ^h	18	2	41	1	62	1.900	68	2.800
Starodavna ciprska umetnost	marec 1987	1 vodič in kustos-pedagog 10 ^h —18 ^h	9		18		27	800	50	1.600
Bronasta doba na Slovenskem (18. — 8. st. pr. n. š.)	maj—oktober 1987	2 vodiča in kustos-pedagog 10 ^h —15 ^h	74	63	121	30	288	8.700	65	13.500
Antični portret v Jugoslaviji	januar, februar 1988	kustos-pedagog	13	11	12	6	42	1.300	22	6.000

je tudi opazovanje, spoznavanje in ljubezen do naše dediščine, navkljub okosteneli miselnosti nekaterih posameznikov.

Zaključek. V zvezi z muzejskim pedagoškim delom se soočamo z nekaterimi osnovnimi problemi: — s številnimi šolskimi obiski ob naravoslovnih in kulturnih dnevih (potrebno je najti rešitev za izvenljubljske šole, ljubljanske pa navaditi na muzejske ogledе v okviru šolskih ur), — muzej bi moral organizirati privlačne oblike muzejskih obiskov (npr. risanje, učne ure na določeno temo z diapozitivi), — potrebovali bi publikacije, informativne liste za učitelje ter delovne liste za učence in dijake (učenci in dijaki nekaterih razredov pridejo na razstave že z vprašanji, ki pa velikokrat niso najprimernejša, saj niso jasna in razumljiva), — ob razstavah pošiljamo na šole obvestila (ni najboljša rešitev, saj običajno obležijo na ravnateljevi oziroma učiteljevi mizi brez odziva), za bodoče delo pa bi potrebovali povratne informacije (sestaviti je potrebno formular o vtisih, ki bi ga razred po ogledu razstave poslal muzeju). Za izvedbo nekaterih nakazanih nalog so finančna sredstva seveda prepotrebna.

Vzgojno-izobraževalna vloga kot eno najvažnejših poslanstev muzeja se mora odražati s kvalitetnimi razstavami ter spremnimi razstavnimi oblikami in gradivom. Dve tretjini obiskovalcev razstav Narodnega muzeja predstavlja osnovnošolska in srednješolska mladina (gl. tabelarni prikaz). Že zaradi tega mora biti vsaj večina razstav, s tem mislim na didaktičnost in zanimivost, prilagojena tovrstni strukturi muzejske publike. Z vzgojo otrok in mladine pa lahko čez nekaj let muzeji dobimo številnejšo publiko, kar si gotovo vsi želimo. Danes odrasla muzejska publika ne presega številke 5000, konstante, ki jo beležimo skoraj pri vsaki razstavi Narodnega muzeja. Le tako se bomo na tem področju premaknili z mrtve točke. Počasi sicer, a zanesljivo...

Zusammenfassung

ERFAHRUNGEN EINES MUSEUMSPÄDAGOGEN IM NATIONALMUSEUM

Eva Kocuvan

Dem Museum als einem Speicher von Informationen für Jugendliche und Erwachsene fällt in Slowenien noch immer nicht die Rolle zu, die es verdient. Seine Erziehungs- und Bildungsmöglichkeiten werden nicht entsprechend genutzt, vor allem deshalb nicht, weil es keine in diesem Sinne konzipierten ständigen Ausstellungen gibt, an Hand derer die Museologen pädagogische Intentionen entwickeln könnten. Einige zeitweilige Ausstellungen im Nationalmuseum von Ljubljana in den Jahren 1986—1988, die dem Museumspädagogen doch etwas mehr Möglichkeit für eine systematische Arbeit mit den Besuchern boten, haben gezeigt, daß vorwiegend die Jugend, die immerhin ein Drittel des Museumspublikums darstellt, große Bereitschaft für die Zusammenarbeit mit dem Museumspädagogen zeigt, und begeistert ist von dem »anderen« Museum, das nicht so langweilig ist und spielerisch und durch verschiedenste unformelle Arten interessante Informationen über die Vergangenheit vermittelt.

RAZPRAVE FILOZOFSKE FAKULTETE

1985

Narava in determinanta zavestnega odločanja

(Janek Musek)

Glosarij zbornika bratov Miladinovih

(Štefan Kociančič — Dragi Stefanija)

Dvanajstero mesecev

(Nataša Golob)

1986

Zgodovina urbanih oblik Kostanjevice na Krki

(Jelka Pirkovič)

Slovensko-poljski slovar — poskusni snopič

(Tone Pretnar — Božena Ostromecka)

Slovenci v evropski reformaciji**Slovenski jezik v znanosti, 1**

1987

O prvih cerkvah in pražupnijah

(Janez Höfler)

Črnomelj

(Stane Bernik)

Lokev skozi čas**Karolinška arhitektura na Slovenskem**

(Ivan Stopar)

Rimska lončena posoda

(Iva Curk)

1988

Etnološka stičišča, 1**Slovenska kratka pripovedna proza 1892—1918, Bibliografija**

(Gregor Kocijan)

Janez Benigar

(Irene Mislej)

Razprave FF izdaja Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Aškerčeva 12, tel. (061) 332-611, int. 201. Knjige lahko kupite z naročilnico ali pri prodajalcu knjig v avli fakultete in v Kulturno-informacijskem centru Križanke, Trg francoske revolucije 7, Ljubljana.